

Elina Niemi

YHTEINEN OLOTILA

Kuinka kirjasto voi ehkäistä vanhusten syrjäytymistä ja yksinäisyyttä

YHTEINEN OLOTILA

Kuinka kirjasto voi ehkäistä vanhusten syrjäytymistä ja yksinäisyyttä

Elina Niemi
Opinnäytetyö
Syksy 2018
Kirjasto- ja tietopalveluala
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Elina Niemi

Opinnäytetyön nimi: Yhteinen olotila — Kuinka kirjasto voi ehkäistä vanhusten syrjäytymistä ja yksinäisyyttä

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2018

Sivumäärä: 30+1

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus siitä, kuinka kirjasto voi ehkäistä vanhusten syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Se on tehty Kallion kirjastolle ja siinä on haastateltu kahta iäkästä Kallion kirjaston asiakasta. Kallion kirjasto on aktiivinen kirjasto keskellä Helsinkiä, ja se on kolmanneksi käytetyin kirjasto Helsingissä.

Työn tavoitteena on kartoittaa, kuinka kirjaston erilaiset palvelut voivat luoda yhteisöllisyyttä myös vanhuksille ja kuinka se näin ollen voi ehkäistä vanhusten syrjäytymistä. Opinnäytetyössä kerrotaan myös, miksi vanhusten syrjäytymisen ehkäisy on tärkeää.

Opinnäytetyöhön on etsitty tietoa erilaisista syrjäytymistä ja yksinäisyyttä käsittelevistä kirjoista sekä artikkeleista. Lähteinä on myös käytetty tilastoja sekä katsottu aihetta lain näkökulmasta. Haastattelut tehtiin laadullisena tutkimuksena, ja niissä keskityttiin asiakkaiden subjektiivisiin kokemuksiin kirjastoista ja kuinka se vaikuttaa — välillä aivan huomaamatta — heidän arkipäiväiseen elämäänsä.

Kirjasto kehittyy jatkuvasti ja suuntana on jo pidemmän aikaa ollut sosiaalinen kirjasto. Kirjaston palveluiden ja elämyksellisyyden kautta kirjasto voi vaikuttaa positiivisesti vanhusten elämänlaatuun, niin paikan päällä kuin hakeutuvien kirjastopalveluidenkin kautta. Syrjäytymisen ehkäisyä on vaikea mitata numeerisesti, mitä nykyään kovasti tehdään, mutta se ei tee asiasta yhtään vähemmän tärkeää.

Asiasanat: Syrjäytyminen, yksinäisyys, vanhuksat, kirjastot

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and information Services

Author: Elina Niemi

Title of thesis: Communal living room — How library can prevent senior's social exclusion and loneliness

Supervisor: Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2018

Number of pages: 30+1

This thesis is a qualitative study about how library can prevent seniors from social exclusion and loneliness. It has been made for library of Kallio and there has been interviewed two active library users in Kallio. Kallio is a lively neighborhood in the center of Helsinki and its library is thirdly most used library in Helsinki.

The purpose of this thesis is to figure out how different services can create sense of community for aged people and how it therefore can prevent seniors from social exclusion. It's been also explained why it is important and how it is advantageous to governments affairs.

Theory has been searched from various books and articles about exclusion. There's been used also statistics about elder people and loneliness. Subjects has been considered how law it describes. Interviews were made as a qualitative study and the focus on how interviewed felt about library and how it may have affected their everyday life.

Library is evolving all the time and it's becoming more and more like a living room and a social space. Library's services and liveliness can affect senior's quality of life as a positive impact. When senior is in good health it happens at library and when not, library services can be brought to individuals home. It is difficult to measure with numbers how library can prevent loneliness, but it doesn't make it any less important.

Keywords: Social exclusion, loneliness, seniors, libraries

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	SYRJÄYTYMINEN JA YKSINÄISYYS	7
	2.1 Vanhusten syrjäytyminen ja yksinäisyys	8
	2.2 Syrjäytymisen ehkäisy	9
3	KIRJASTOT	11
	3.1 Helmet-kirjastot	12
	3.2 Kallion kirjasto	14
4	KIRJASTON PALVELUT VANHUKSILLE	16
	4.1 Mitä kirjastot tarjoavat vanhuksille	16
	4.2 Kallion kirjastossa	17
5	HAASTATTELUJEN AVAUS	20
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	22
7	POHDINTA	24
	LÄHTEET	25
	LIITTEET	30

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus siitä, kuinka kirjasto mahdollisesti ehkäisee vanhusten syrjäytymistä. Opinnäytetyö tehtiin Kallion kirjastolle, josta haastateltiin kahta iäkstä asiakasta. Tutkimuksessa käytiin läpi heidän kirjaston käyttöönsä. Kallion kirjaston palvelujen lisäksi käsitellään muiden Helmet-kirjastojen palveluja. Ideat eri kirjastojen välillä kulkevat helposti tässä kirjastoyhtymässä. Työssä tarkastellaan myös millaisia erilaisia palveluja ja tapahtumia vanhuksille jo on, ja millä tavoin ne voivat parantaa vanhusten elämänlaatua.

Opinnäytetyössä käsitellään myös yleisesti syrjäytymistä ja kuinka syrjäytyminen on haitallista myös vanhuksilla. Etsiessäni tietoa syrjäytymisestä huomasin, että löytyneet tiedot käsittelivät suurimmaksi osaksi nuorten syrjäytymistä, ja vaikka usein mainittiin myös vanhusten syrjäytyminen, sitä sivuttiin vain lyhyesti. Aihe on ajankohtainen, sillä vanhusten osuus väestöstä tulee kohoamaan tulevaisuudessa, jolloin mahdollisia syrjäytyviäkin on enenevässä määrin.

Aihetta on tärkeää käsitellä, sillä nykyään itsepalvelukulttuuri on leviämässä ja kirjastoissakin itsepalvelu on kasvava trendi. Kallion kirjastostakin löytyy jo itsepalvelutunnit ja itsepalvelulainaus ja -palautus ovat olleen käytössä jo pidemmän aikaa. Kokeilussa on jo myös täysin kylmiä kirjastoja, joissa henkilökunta käy harvakseltaan ja sisään pääsee kirjastokorttia vilauttamalla. On siis hyvä välillä tarkastella kuinka ihmiskontaktien väheneminen vaikuttaa niihin, jotka sitä eniten kaipaavat. Nykyään on myös hyvä välillä tarkastella asioita myös muiden kuin numeroiden kautta. Kirjastojen vaikuttavuutta voidaan kyllä tarkastella lainaus- ja kävijämäärien kautta, mutta usein kirjasto tarjoaa myös elämyksellisyyttä ja pehmeämpiä arvoja, joiden arvo määräytyy muiden mittareiden mukaan.

2 SYRJÄYTYMINEN JA YKSINÄISYYS

Syrjäytymisen käsite vaihtelee usein tutkijoiden mukaan, eikä sanalle ole Suomessa vakiintunutta käsitettä. Yleensä syrjäytyminen kuitenkin merkitsee huono-osaisuutta sosiaalisissa tai taloudellisissa tilanteissa, joista on vaikea vapautua. (Tilastokeskus 2011, viitattu 25.4.2018.) Syrjäytymisen riskitekijöihin kuuluu huono koulutus, huono-osaisuus nuorena, työttömyys, heikko terveys ja toimintakyky. Myös vähemmistöön kuuluminen ja vajavaiset asuinolosuhteet lisäävät syrjäytymisriskiä. Kun useammat huono-osaisuuden kriteerit täyttyvät, voidaan jo puhua kasautuneesta huono-osaisuudesta. (Vaarama, Siljander, Luoma & Meriläinen 2010, 143; Kauppinen, Saikku & Kokko 2010, 236.)

Yksinäisyys määritellään nykyisin lähes poikkeuksetta negatiiviseksi henkiseksi olotilaksi, jossa tunnetaan ahdistusta määrällisesti tai laadullisesti epätydyttävistä sosiaalisista suhteista (Junttila 2016, 53). Sillä on myös paljon erilaisia terveyshaittoja. Ihmisen ollessa yksinäinen kohoaa riski sairastua akuutteihin ja kroonisiin sairauksiin. Yksinäistä ihmistä saattaa kohdata myös ennenaikainen kuolema. Yksinäisyys usein johtaa huonompiin elämäntapoihin, joiden takia sairastutaan. Näitä elämäntapoja ovat vähäinen liikunta, epäterveellinen ruokavalio, tupakointi ja erilaiset päihitteet. Yksinäinen ihminen elää jatkuvassa stressitilassa, joka vaikuttaa sokeritasapainoon, sydämen toimintaan, vastustuskykyyn ja mielenterveyteen. (Kauhanen 2016, 112, 113.)

Yksinäisyys voi johtaa päihde- ja mielenterveysongelmien ohella syrjäytymiseen. Yksinäisyys on yleisintä nuoruudessa ja vanhuudessa. (Turku 2018, viitattu 25.9.2018.) Eräs yksinäisyyteen altistavista asioista on köyhyys. Lähes kolmasosa eläkeläisistä elää köyhyysrajan alapuolella. Säästöleikkausten takia vanhusten eläkkeet tulevat vielä pienenemään tulevaisuudessa ja jo nyt yli 100 000 suomalaista elää minimieläkkeellä. (Byman 2016, viitattu 25.9.2018.) Köyhyys vaikuttaa aineellisen puutteen lisäksi myös eristäytymistä sosiaalisista tilanteista, osattomuutta ja yksinäisyyttä (Eräsaari 2011, 38).

2.1 Vanhusten syrjäytyminen ja yksinäisyys

Vuonna 2008 yli 60-vuotiaita syrjäytymisuhan alla oli 242 900, se on noin 20% osuus ikäryhmästä (Tilastokeskus 2011, viitattu 25.7.2018). Loppujen lopuksi vanhusten syrjäytymisessä on kyse samoista asioista kuin muiden ihmisten syrjäytymisessä, esimerkkinä työelämän ja muiden sosiaalisten kanssakäymisten ulkopuolelle jääminen. Vanhuudessa vääristyy kuitenkin työelämästä syrjäytyminen, sillä kaikkien senioreiden oletetaan ennen pitkään siirtyvän eläkkeelle. Köyhyys ja asuinpaikka vaikuttaa enemmän ikäihmisten syrjäytymiseen kuin nuorten ihmisten, koska vanhempien ihmisten köyhyys on todennäköisemmin pysyvämpää, ja asuinympäristöllä on suurempi vaikutus identiteettiin ja elämään. Tutkijat Carl Phillipson ja Thomas Sharf ovat jaotelleet ikäihmisten syrjäytymisen aiheuttajat neljään kategoriaan (Seniori365 2018, viitattu 7.8.2017.):

1. Ikään liittyvät ominaispiirteet, kuten terveyden rapistuminen ja sosiaalisten suhteiden väheneminen vaikuttavat ikääntyneiden ihmisten asemaan suhteettomasti.
2. Kasaantuvat huonot olosuhteet, kuten esimerkiksi puutteellinen koulutus tai työttömyys.
3. Yhteisön ominaispiirteet, esimerkiksi lisääntyvä rikollisuus tai vaikkapa palvelujen vaikea saavutettavuus.
4. Ikäperusteinen diskriminointi (Seniori365 2018, viitattu 7.8.2017.)

Yksinäiset ikäihmiset, joilla ei ole läheisiä tai lähiomaisia, ovat suurimmassa syrjäytymisriskissä. Kuitenkin omaiset saattavat rajoittaa vanhuksen aktiviteetteihin osallistumista ja kotoa poistumista. Vanhukset usein tuntevat itse omat rajoitteensa ja osaavat mukauttaa käyttäytymistään tarpeen mukaan, mutta omainen katsoo tilannetta omasta näkökulmastaan eikä aina ymmärrä vanhuksen henkisiä ja fyysisiä resursseja. Liika suojelevaisuus saattaa rajoittaa ikäihmisen toimintaa ja voi vähentää merkittävästi sosiaalisia kanssakäymisiä. Toisaalta paikoilleen jämähtäminen heikentää liikkumiskykyä entisestään. (Ylä-Outinen 2012, viitattu 7.8.2018.) Yksinäisyys korostuu vanhuudessa, jolloin tarvitaan erityisesti ystäviä (Kainulainen 2016, 115). Jatkuvasti itsensä yksinäiseksi kokemisen on edellisessä Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut (HYPA) 2004 -tutkimuksessa todettu lisääntyvän iän myötä ja olevan yleisintä vanhimmissa ikäluokissa (Vaarama ym. 2006, 115).

Tulevaisuudessa yksi syy yksinäisyyden tunteen lisääntymiseen on väestön ikääntyminen (Vilkko ym. 2010, 52.) Tämä ei ole yllättävää, sillä iän karttuessa alkavat sosiaaliset ympyrät pienentyä esimerkiksi eläkkeelle ja leskeksi jäämisen takia.

Vanhusten mielialaan myönteisesti vaikuttavia asioita ovat ystävät, sosiaaliset-, taide- ja kulttuuri-toiminnot, asuinympäristön viihtyvyys. Nämä asiat vaikuttavat positiivisesti myös sosiaaliseen toimintakykyyn, hyvinvointiin ja tätä kautta fyysiseen, psyykkiseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Vanhusten ahkera osallistuminen sosiaalisiin tilanteisiin vaikuttavat positiivisesti jopa eliniän ennusteeseen. Jos aktiviteetit puuttuvat kokonaan, toimettomuus, vähäinen aktiivisuus sekä aistiärsykkeiden vähäisyys saattavat johtaa ahdistukseen, yksinäisyyteen. Näiden lisäksi voi esiintyä jopa harhaisuutta tai psyykkisiä oireita. (Kivelä, Vaapio 2011, 101.)

Tutkijat ovat olleet huolissaan ihmisten eristäytymisestä radiosta lähtien. Nykyisin huolta aiheuttaa itsepalvelukulttuuri, jossa kasvokkain käytävä kanssakäyminen vähenee, sekä sosiaalinen media. (Saari 2016, 40.) Useissa kirjastoissa ollaan siirrytty jo itsepalvelulainaukseen ja -palautukseen, sekä kirjastoissa saattaa olla itsepalvelutunteja, jolloin henkilökunta ei ole paikalla auttamassa.

Nykyajan tärkein ominaisuus on vapaus, jonka takia velvollisuudet, instituutiot ja yhteiset edut ovat osittain historiaa. Kun ihminen ottaa vastuun omista onnistumisistaan ja epäonnistumisistaan, käänttöpuolena on usein yksinäisyys. Jatkuva yhteydenpito sosiaalisen median, sähköpostien ja tekstiviestien aikana ei anna tarpeeksi aikaa ihmiselle käsitellä ongelmiaan. Vaikka teknologia kehittyä kiihtyvällä tahdilla, on ihminen kuitenkin sama kuin ennenkin eikä mieli tahdo pysyä perässä. (Heiskanen, Saaristo 2011, 16.)

2.2 Syrjäytymisen ehkäisy

Syrjäytymisen ehkäisyyn ja vanhusten hyvinvointia edistämään on tehty laki, joka määrää kunnan edistämään vanhusten hyvinvointia, toimintakykyä sekä itsenäistä suoriutumista (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista 1492/2016 2: 3§). Laissa puhutaan enemmän sosiaali- ja terveystalvuluista, mutta kirjaston tarjoamat yhteisölliset

tapahtumat voidaan laskea myös hyvinvointia edistäväksi toiminnaksi. Mielenkiintoiset harrastukset, sosiaaliset toiminnot ja keskustelu, musiikki, lukeminen, vapaaehtoistyö sekä muistelu ovat vanhempana tärkeä osa mielekästä elämänlaatua (Kivelä, Vaapio 2011, 102). Näitä kaikkia tarjoaa kirjasto.

Kun yksinäisellä ei itsellään ole voimavaroja lievittää yksinäisyyttä, seurakunnat ja kansalaisjärjestöt voivat tarjota yhteisöllisyyttä helpottamaan pahaa oloa (Grönlund, Falk 2011, 253). Yksinäisyys on erillisyyttä yhteisöstä, joten on luonnollista kehittää toimintaa, joka lisää yhteisöllisyyttä. Tällainen toiminta voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista. (Grönlund, Falk 2011, 263.)

Yhteisöllisyyttä, terveyttä ja elämänhallintaa voidaan parantaa taiteen ja kulttuurin avulla. Ne antavat katsojilleen toivoa, nautintoa ja elämyksiä, vaikka katsoja ei olisikaan toiminnassa aktiivisena osapuolena. Aktiivinen osallistuminen kulttuurilliseen toimintaan vähentää ja jopa ehkäisee masennusta, syrjäytymistä sekä myös nopeuttaa kuntoutumista. On myös mahdollista, että se ehkäisee muistisairauksia. (Kivelä, Vaapio 2011, 103.)

3 KIRJASTOT

UNESCO:n yleisten kirjastojen julistuksessa määritellään hyvinvointi, vapaus ja yksilön ja yhteiskunnan kehitys inhimillisiksi perusarvoiksi. Ne voidaan tavoittaa, kun sivistyneet ihmiset osallistuvat yhteiskunnan toimintaan aktiivisesti ja käyttävät siten demokraattisia oikeuksiaan. Demokratian kehittyminen riippuu paljolti riittävästä koulutuksesta ja pääsystä tiedon, kulttuurin ja informaation äärelle. Kirjastot ovat avainasemassa elinikäisessä oppimisessa, joka tukee kansalaisten kulttuurikehitystä ja päätöksentekoa. Yleiset kirjastot kuuluvat tasa-arvoisesti kaikille, sukupuoleen, kansallisuuteen, rotuun tai ikään katsomatta. Kirjastojen tulee tarjota palveluja myös asiakkaille, joilla ei jostain syystä ole mahdollisuutta käyttää tavallisia palveluja tai aineistoa. Näihin kuuluu mm. vangit, vammaiset sekä sairaalassa olevat. (IFLA 2016, viitattu 14.8.2018.)

lääkkäiden, työttömien ja yksinasuvien kohdalla kirjastojen hyötyvaikutukset korostuvat. Kirjasto on helposti saatavilla ja antaa helpon pääsyn kotikuvioiden ulkopuolelle. Tällainen ajankulu estää hyvin pitkästymistä ja sen merkitys sosiaalisten kontaktien tarjoajana korostuu. Tutkimusten mukaan kirjaston tarjotessa luontevan kohtaamispaikan se ehkäisee samalla myös syrjäytymistä. (Idström 2018, viitattu 11.10.2018.)

Vanhuksille kirjastot ovat erityisen tärkeitä paikkoja, joissa he voivat käyttää tietokoneita ja pääsevät kommunikoimaan tuttujensa kanssa, löytävät tietoa terveyspalveluista ja voivat tutustua julkisiin palveluihin. Kirjaston kautta Vanhukset saavat tilaisuuden jakaa omia kokemuksiaan muille, sekä hyödyntää iäkkään omaa osaamista. (Institute of Museum and Library Services 2012, viitattu 5.9.2018) Enter ry, joka on aktiivisesti Kallion kirjastossa pitämässä koulutustilaisuuksia senioreille, käyttää kouluttajina vapaaehtoisia senioreita. Kun ohjaajana on samaa ikäluokkaa oleva kuin ohjattava, on helpompaa löytää yhteinen kieli. (Enter ry 2018, viitattu 5.9.2018.)

Kirjastot tarjoavat turvallisen ja miellyttävän ympäristön monenlaisille tapahtumille. mutta kirjaston vaikuttavuus laajenee myös seinien ulkopuolelle. Kirjasto tarjoaa palveluja senioreille myös kirjaston seinien ulkopuolella kuten senioreiden kohtaamispaikoissa sekä vanhainkodeissa. Kirjaston kautta vanhemmat ihmiset voivat integroitua paremmin yhteisöön. (Institute of Museum and Library Services 2012, viitattu 5.9.2018)

Uudistunut kirjastolaki määrittää kirjaston tehtäviksi edistää yhdenvertaista mahdollisuutta sivistykseen ja kulttuuriin, tiedon saatavuutta kaikille, edistää lukemista, mahdollisuutta elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen, edistää aktiivista kansalaisuutta sekä sananvapautta ja demokratiaa. Käytännössä laki tarkoittaa sitä, että kirjaston tulee tarjota tilat oppimiseen, työskentelyyn ja erilaisiin tapahtumiin, jotka voivat olla erilaisia keskustelutilaisuuksia tai lukupiirejä. Lain toteutuminen näkyy myös siinä, kuinka kirjastot tekevät asiakassegmentointia, eli kuinka tapahtumia ja koulutuksia on järjestetty juuri vanhuksia ajatellen. Saavutettavuutta voidaan ajatella myös esteettömyyden kannalta, kuinka kirjastoon päästään mahdollisimman helposti ja esteettömästi, kun paikasta toiseen liikkuminen ei enää ole yhtä helppoa kuin ennen.

Kirjaston kautta voi saada tunnukset Celiaan, joka tarjoaa äänikirjoja ja pistekirjoja tarvitseville. Celian palvelut on tarkoitettu kaikille niille, joiden lukeminen on vaikeutunut vamman tai sairauden takia. Palvelu on täysin maksuton ja vuosittain saatavuus on noin 30% kaikista suomessa julkaistusta kauno- ja tietokirjallisuudesta. (Celia 2018, viitattu 26.9.2018.) Äänikirjojen kuuntelu kuitenkin vaatii hieman tietämystä tekniikasta, jolloin taas kirjastojen järjestämät opastukset tulevat tarpeeseen.

Kirjastojen toiminta on muuttunut paljon viime vuosina ja käyttöön onkin tullut käsite sosiaalinen kirjasto. Eri tulkinnoissa kirjasto näyttäytyy erilaisena. Nykyisin tavallisen aineiston ja tietopalvelun tarjoamisen lisäksi kirjastoon on tullut sosiaalityöhön verrattavia piirteitä. Usein kirjastossa autetaan apua tarvitsevia, kohdataan ihmisiä yhdenvertaisina ja torjutaan yksinäisyyttä. Uusien haasteiden takia kirjaston henkilökunnan koulutus nousee tärkeään asemaan. (Hokkanen 2015, 11-13.)

3.1 Helmet-kirjastot

Pääkaupunkiseudulla Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan alueella toimii Helmet-kirjastoverkko. Helmet-kirjastoilla on yhteinen kirjastojärjestelmä, kirjastokortti ja aineiston kuljetus ylittää

kuntarajoja. Kaikki tieto Helmet-kirjastojen tapahtumista, aineistosta ja muista aiheista löytyy yhteisiltä nettisivuilta (helmet.fi). Sivuilla toimii chat-palvelu, josta voi kysyä mieltä askarruttavista aiheista suoraan kirjastonhoitajalta. (Helmet 2018a, viitattu 11.9.2018)

Kirjastolla on käytössä yli 60 toimintapaikkaa sekä 900 työntekijää. Kirjastojen lisäksi alueella toimii kuusi kirjastoautoa. Keskimäärin kirjastokäyntejä vuodessa tapahtuu n. 17 miljoonaa ja palveltavia asiakkaita on yli miljoona. Tapahtumia riittää melkein vuoden jokaiselle päivälle laidasta laitaan. Kirjastoyhteistyö takaa loistavat puitteet lähes kaikkeen ja uusia innovaatioita lainataan mielellään muihinkin kirjastoihin. (Helmet 2018a, viitattu 11.9.2018)

Kaiken kirjastoissa tapahtuvien asioiden lisäksi jokaisessa kunnassa toimii kattava kotipalvelu. Kotipalvelun asiakkaaksi pääsee, kun asuu kyseisessä kunnassa sekä kirjastossa käynti on haastavaa iän, vamman tai sairauden takia. Palvelu on täysin maksutonta ja aineistoa käydään vaihtamassa neljän viikon välein. (Helmet 2018b, viitattu 11.9.2018.) Joillekin vanhuksille sosiaaliset suhteet voivat rajoittua kotisairaanhoidajiin, ruuantoimittajiin ja vapaaehtoistyöntekijään (Eräsaari 2011, 56). Kirjastonhoitajan piipahduskin voi olla mukavaa vaihtelua muuten hiljaiseen yksineloon.

Tampereella tehdyn gradun mukaan kotipalvelu edistää vanhusten hyvinvointia. Se helpottaa joka päiväistä elämää ja tuo siihen mielekkyyttä. Kotipalvelu myös helpottaa oman tietotaidon ylläpitämistä ja kehitystä. Sen avulla vanhuksset voivat kokea myös hyötyjä merkittävästä ihmissuhteesta, joka voi kehittyä asiakkaan ja kirjastovirkailijan välille. Gradun mukaan kirjaston kotipalvelu voi ehkäistä parhaimmillaan syrjäytymistä ja yksinäisyyden tunnetta. (Lehtiniemi 2017, 41-50.)

Helmet tarjoaa myös palvelukeskuksille kirjastopisteitä. Kirjastopisteiden tarkoituksena on tukea kotona asumista ja ehkäistä syrjäytymistä. Tällä hetkellä kirjastopisteitä löytyy Kontulan, Kustaan-kartanon, Myllypuron, Riistavuoren ja Roihuvuoren palvelukeskuksista. Kirjastopisteiltä löytyy kaunokirjoja, tietokirjoja, äänikirjoja, lehtiä ja isotekstisiä kirjoja. Joissain pisteissä on jopa tietokone palvelukeskusta käyttäville, johon saattaa saada opastustakin tiettyinä päivinä. (Helmet 2018c, viitattu 27.9.2018.)

3.2 Kallion kirjasto

Kallion kirjasto sijaitsee keskellä Kalliota, se on yksi Helmetin sivukirjastoista. Kallion kirjasto on yksi aktiivisimmista kirjastoista Helsingissä. Vuonna 2016 Kallion kirjasto oli kävijäsuuruudeltaan toisena Helsingin kirjastoista puolella miljoonalla kävijällään. Lainausten määrä oli kolmanneksi vilkkainta heti Pasilan ja Itäkeskuksen kirjastojen jälkeen. (STT Info 2017, viitattu 26.9.2018.)

Kirjaston palvelut sijoittuvat kolmeen eri kerrokseen. Kolmannesta kerroksesta löytyvät lasten- ja musiikkiosasto. Lastenosaston yhteydessä, lyhyiden portaiden päässä on Satulinna, jossa pidetään mm. satutunnit ja Kallion kirjaston Babykino. Toisessa kerroksessa on tietokirjallisuus, sateenkaarihylly, aikuistensarjakuvat sekä hiljainen työskentelytila. Ensimmäisessä kerroksessa on lehtisali, joka jatkuu parvella, kaunokirjallisuus, asiakastietokoneet, kirjastossa käytettävä tablet-piste, DVD:t, varattava ryhmätyötila Otso sekä skanneri ja tulostin. Näiden lisäksi kellarikerroksesta löytyy Dekkarikirjasto, jonka voi halutessaan varata. Varausten lisäksi Dekkarikirjastoa käytetään eri tapahtumissa. Asiakaspalvelijan voi löytää jokaisesta kerroksesta. Kirjasto on auki joka päivä. Viikolla kirjastossa on käytössä omatoimitunti, jolloin henkilökuntaa ei ole käytettävissä 8-9 välisenä aikana. (Helmet 2018d, viitattu 29.9.2018.)

Kallion kirjasto on tunnettu ahkerasta sosiaalisen median käytöstään. Kirjasto löytyy lähes kaikilta alustoilta ja kokeilee jatkuvasti myös uusia sosiaalisen median alustoja ennakkoluulottomasti, tärkeimpänä tietenkin Facebook, Instagram ja Twitter. (Helmet 2018e, viitattu 27.9.2018.) Somessa ilmoitetaan tapahtumista, vinkataan kirjoja sekä käydään vuoropuhelua asiakkaiden kanssa. Kallion kirjastosta onkin tullut Kalliolaisten olohuone, johon on helppo piipahtaa ja kupolialissa on jopa menty naimisiin (Instagram 2018, viitattu 27.9.2018).

Tapahtumia kirjastossa järjestetään tiheään tahtiin. Osa tapahtumista on säännöllisesti järjestettäviä tapahtumia kuten satutunnit tai Enter ry:n tietokone-, tablet- ja kännykkäopastus, jotka molemmat järjestetään viikoittain. (Helmet 2018f, viitattu 26.9.2018.) Tapahtumia on laajasti kaikille asiakasryhmille. Löytyy kielikahvilaa, lastentapahtumia ja kirjailijahaastatteluja

Kallion kirjasto tekee paljon yhteistyötä. Senioreita ajatellen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat Enter ry, Senior-Vamos sekä Nappi Naapuri. Enter ry on helsinkiläinen yhdistys, joka toimii Uudenmaan alueella. Se kouluttaa senioreita tietoteknisissä asioissa vapaaehtoisten senioreiden avulla.

Yhdistys perustettiin 1997 auttamaan senioreita liittymään tietotekniseen maailmaan. Kaikki sen jäsenet ovat eläkeläisiä. (Enter ry 2018, viitattu 27.9.2018.)

Nappi Naapuri on naapurustojen käyttöön tarkoitettu sosiaalinen media. Sen tarkoituksena on luoda yhteisöllisyyttä kaupunkiympäristöön ja tuoda yhteen apua kaipaavat ja apua antavat. Napissa voi tutustua omiin naapureihinsa, pyytää asioita lainaan, kysyä vapaaehtoisia kastelemaan kukat matkan aikana tai vain kysymään neuvoa mieltä askarruttavista asioista. Napin takana on yleishyödyllinen yhdistys Yhteismaa ry ja sitä rahoitetaan joukkorahoituksella. Napin agendana on tehdä naapurustoista mielekkäämpiä paikkoja asua. (Nappi naapuri 2018a, viitattu 27.9.2018.)

4 KIRJASTON PALVELUT VANHUKSILLE

Tilastokeskuksen arvioiden mukaan ikääntyneen väestön osuus tulee tulevaisuudessa nousemaan rajusti. Vuonna 2020 yli 65-vuotiaita on 22.9% väestöstä ja vuonna 2060 osuuden oletetaan olevan 28.8%. Vanhuksia on siis vuonna 2060 noin puoli miljoonaa enemmän kuin vuonna 2020. (Tilastokeskus 2009, viitattu 27.9.2018.) Kysyntää vanhuksille suunnatuille palveluille tulee siis löytymään myös tulevaisuudessa.

4.1 Mitä kirjastot tarjoavat vanhuksille

Kirjasto tarjoaa monenlaisia palveluja, jotka on profiloitu vanhemmalle väelle. Kirjasto tarjoaa vanhuksille mahdollisuuden tutustua toisiin saman ikäisiin ihmisiin, sekä muihin ikäluokkiin. Joissain Helmetin kirjastoissa on mahdollista ilmoittautua vapaaehtoiseksi kirjastomummoksi tai -vaariksi ja auttaa lapsia läksyissä tai vain jutustella ja lukea heille. Kirjastomummopalvelua on kokeiltu Hakunilan kirjastossa, jossa se oli todella suosittu, ja nyt kirjastomummoja löytyy mm. Martinlaakson ja Itäkeskuksen kirjastoista. (Helmet 2016a, viitattu 27.9.2018; Helmet 2017a, viitattu 27.9.2018; Helmet 2018g, viitattu 27.9.2018.)

Erilaisia keskustelutilaisuuksiakin järjestetään ahkerasti. Tapulikaupungin kirjastossa pidetään Hannun aamukahvit keskustelutilaisuutta, jota ei mainosteta suoraan senioreille, mutta eläkkeellä olevan on huomattavasti helpompaa lähteä aamukahveille kirjastoon kuin työssäkäyvän. Aamukahveilla on tarkoitus keskustella ajankohtaisista asioista vapaaehtoisen Hannun kanssa. (Helsingin kaupunki 2018, viitattu 27.9.2018.) Toinen samankaltainen tapahtuma Olkkari löytyy Jakomäen kirjastosta, joka myös pidetään aamupäivällä (Helmet 2018h, viitattu 28.9.2018). Senioreille suunnattu rupatteluryhmä kokoontuu Nöykkiön kirjastossa tiistaisin. Tapahtumassa tarjotaan senioreille kahvit ja heidän kanssaan keskustellaan. Keskustelunaiheet vaihtelevat osallistujien toiveiden mukaan. (Helmet 2018i, viitattu 28.9.2018.)

Mielen stimuloinnin lisäksi kirjastoissa pidetään myös liikunnallisia tapahtumia kuten Tuolijumppa, joka on myös suoraan senioreille tarkoitettu. Tuolijumppaa pidetään Espoon puolella Entressen ja Ison Omenan kirjastoissa ja sen järjestäjänä toimii Espoon liikuntatoimi (Helmet 2018j, viitattu 28.9.2018; Helmet 2018k, viitattu 28.9.2018.) Isossa Omenassa ollaan kokeiltu myös Kauppakeskävelyä, jonka aikana jumpataan, kävellään, tehdään lihaskuntoliikkeitä, tasapainoharjoituksia sekä venytellään (Helmet 2018l, viitattu 28.9.2018).

Tietotekniikka koulutusta kirjastoissa antaa jo aiemmin mainittu Enter ry, jonka lisäksi Kauniaisten kirjastossa pidetään Seniorinetti koulutuksia (Helmet 2018m, viitattu 28.9.2018). Apua siis löytyy tietotekniikan käyttöön lähes joka kirjastosta, tarvitsee vain valita itselle sopiva aika ja paikka.

Kirjaston sisällä toimivien virikkeiden lisäksi kirjasto jalkautuu ihmisten sekaan. Kotipalvelujen lisäksi kirjasto välittää palvelukeskuksiin vapaaehtoisia lukemaan vanhuksille. Lahjoita lukuhetki -kampanja toimi 19 kirjastossa 2015 syksyllä, jolloin lukuhetkiä lahjoitettiin yli 400 kappaletta. Lukuhetkiin voi ilmoittautua kirjaston kautta ja lukemassa voi käydä kerran, tai vaikka joka kuukausi. Lukea voi useammalle vanhukselle tai vain yhdelle kerrallaan. Tarinoita käydään lukemassa vanhuksille, joilla on muistisairauksia, näkö on huonontunut tai kirjan kannattelu ei enää luonnistu. (Helmet 2016b, viitattu 28.9.2018.)

4.2 Kallion kirjastossa

Kallion kirjastosta löytyy monenlaisia tapahtumia, joista useat on suunnattu tietyille asiakassegmenteille. Kuitenkin tapahtumiin ovat tervetulleet kaikki, jotka sinne haluavat. Kirjastosta löytyy kirjallisuusterapiaa, lukupiiriä, elokuvanäytöksiä, kielikahvilaa ja lukuvalmentajaa. (Helmet 2018n, viitattu 29.9.2018.)

Vanhuksille suunnattu Kallion Päiväkino-Vamos järjestetään Seniori-Vamoksen kanssa yhteistyössä. Päiväkino-Vamos on elokuvakerho, joka järjestetään joka kuukauden kolmantena torstaina.

Elokuvakerho on kaikille avoin ja maksuton. Elokuvakerho pidetään Dekkarikirjastossa ja seuraavan kerran elokuva valitaan aina yhdessä kävijöiden kanssa. Tapahtuman tarkoituksena on vanhusten yksinäisyyden ehkäisy. (Kytöharju 2017, viitattu 29.9.2018.)

Kallion kirjasto tekee paljon yhteistyötä Seniori-Vamoksen kanssa. Seniori-Vamos on Diakonissalaitoksen säätiö, joka on kehittänyt vanhustyötään vuodesta 2013 saakka. Se toimii Helsingin, Espoon ja Tampereen alueella ja tekee etsivää ja osallistavaa vanhustyötä ammattilaisten ja vapaaehtoisten voimin. Toiminnan tarkoituksena on kohdata yksinäiset ja syrjäytyneet vanhukset ja auttaa heitä löytämään mielekkyyttä elämään ja helpottamaan kotona asumista. Seniori-Vamos tekee ahkerasti yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa, kuten Kallion kirjasto, ja tarvittaessa ohjaa vanhuksen muiden palvelujen luo. (Helsingin diakonissalaitos 2018, viitattu 27.9.2018.)

Kirjaston kupolialissa järjestettiin Seniori-Vamoksen kanssa aamupäivädisco. Tapahtumassa DJ soitti vanhaa käänösiskelmää. Tanssin lomassa saattoi käydä juomassa kupin kahvia ja käydä juttelemassa Seniori-Vamoksen työntekijöiden kanssa heidän toiminnastaan. Keskustelutilaisuuksia järjestettiin myös myöhemmin, joiden aikana keskustellaan vaihtuvista aiheista. Niiden aikana vanhuksilla oli myös mahdollista vaihtaa kuulumisia työntekijän kanssa kahden kesken. (Helmet 2017b, viitattu 29.9.2018.)

Keskustelu virtaa myös Kahvitauko Kalliossa -tapahtumassa, johon voi tulla kuka tahansa kalliolaiseksi itsensä tunteva henkilö. Aivan kuten Päiväkino-Vamoskin, Kahvitauko Kalliossa kokoontuu kerran kuukaudessa. Tapahtumassa keskustellaan menneestä Kalliosta, tuttavista ja kaupunginosien muutoksista. (Soininen 2017, viitattu 29.9.2018.) Ryhmä perustettiin vuonna 2012 Kallion kirjaston 100-vuotispäivän kunniaksi. Joskus paikalla on ollut jopa parikymmentä ihmistä jutustelemassa kahvikupin äärellä. (Kytöharju 2017, viitattu 29.9.2018.)

Tekniikassa ohjaavia Enter-luentoja Kallion kirjastossa on noin kerran kuukaudessa. Jokaisella kerralla aihe on hieman eri. Luennoilla käydään läpi älypuhelinien käyttöä, sosiaalisen median käyttöä, sähköpostin lähettämistä ja monia muita asioita. (Enter ry 2018c, viitattu 29.9.2018.) Luentojen lisäksi kerran viikossa pidetään Enterin tietokone, tabletti- ja kännykkäopastus senioreille, joissa voi saada henkilökohtaista apua vapaaehtoiselta. Opastukseen tarvitsee vain oman laitteen mukaan, opastuspaikka yleensä tarjoaa langattoman netin. Opastuksesta voi tulla kysymään myös neuvoa laitteen hankintaan. (Enter ry 2018d, viitattu 29.9.2018.)

Digineuvontaa voi saada myös muilta tahoilta. Nordean asiantuntijat pitivät ohjausta digitaalisiin palveluihin. Opastukseen tarvitsi taas vain oman laitteen ja pankkitunnukset, joilla voi tunnustautua moniin palveluihin. (Helmet 2018o, viitattu 29.9.2018.) Kallion kirjastossa toimii myös Digitalkkari. Digitalkkari on datanomi opiskelija, joten palvelu ei ole käytössä kesäisin. Digitalkkari neuvoo tulostuksessa, skannauksessa ja kirjaston asiakaspääteiden kanssa. Digitalkkarille voi myös varata ajan henkilökohtaiseen opastukseen, jossa voidaan käydä asiakasta askarruttavia asioita läpi. Digitalkkarin luo on helppo tulla, kun hän päivystää kirjastolla. (Yli-Sirmiö 2015, viitattu 29.9.2018.)

Kallion kirjaston ja Nappi Naapuri -palvelun välinen yhteistyö on mahdollistanut Naapuripyörän Kallioon. Sen saa käyttöönsä Kallion kirjastosta henkilö- ja kirjastokorttia näyttämällä. Sohvalla varustettu pyörä on käytössä lähes ympäri vuoden. Sähköavusteinen pyörä on tarkoitettu ensisijaisesti vanhusten liikuttamiseen paikasta toiseen, vanhusta voikin käyttää asioilla, tai vain pienellä virkistysretkellä. (Nappi Naapuri 2018b, viitattu 29.9.2018.) Eräs vanha rouva ei ollut koko vuonna kunnolla ulkoillut, ennen kuin sai pyöräreissun vapaaehtoisen avulla (Instagram 2018b, viitattu 29.9.2018). Naapuripyörä onkin erinomainen keino vanhuksille saada käytännön apua liikkumiseen asioille tai vaikka vierailulle kirjastolle.

5 HAASTATTELUJEN AVAUS

Opinnäytetyötä varten haastateltiin lähempää tarkastelua varten kahta Kallion kirjaston käyttäjää, missä käydään läpi heidän subjektiivisia kokemuksiaan kirjaston käytöstä, ja sen mahdollisista vaikutuksista jokapäiväiseen elämään. Molemmat haastateltavat löytyivät Kallion kirjastosta erään Enter-luennon jälkeen. Kummatkin olivat olleet ahkeria kirjaston käyttäjiä koko elämänsä ajan. Haastatteluissa käytettiin haastattelupohjaa (ks. liite 1), jonka lisäksi kysyttiin tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. Haastattelujen teossa ja analysoinnissa käytin apuna Laadullinen tutkimus ja sisälönanalyysi (Tuomi & Sarajarvi 2009) -kirjaa.

Molemmat haastateltavat käyvät säännöllisesti kirjastossa. Haastateltava 1 käy kirjastossa useamman kerran viikossa, jotta hän kerkeää lukemaan kaiken lainaamansa aineiston. Haastateltava 2 käy vähintään kerran kuukaudessa kirjastossa, lastenlasten kanssa käyntejä saattaa olla useampikin. Molemmat lukivat ahkerasti lehtisalissa lehtiä kirjastokäynnin yhteydessä.

Haastateltava 1 lukee ahkerasti kirjoja, varsinkin elämäkertoja ja lainaa niitä kirjastosta. Toinen haastateltavista ei enää nykyään lainaa muuta kuin lastenkirjoja lapsenlapsille luettavaksi. Hän on kuitenkin ollut ennen ahkera lukija. Molempien mielestä oli hieman omituista, kuinka kirjastoista saa nykyään tavaroitakin lainaan, eikä kumpikaan ole vielä lainannut kirjastosta esineitä. Toinen kyllä ajatteli, että jos joskus kirjastosta löytyy sauvakävelyyn sauvat, ne voisi lainata.

Haastateltava 1 kertoi tarinan myös siitä, kuinka kaunokirjallisuus on muuttanut hänen elämäänsä. Erään matkakirjan takia hän rakensi perheelleen purjeveneeseen ja vietti sapattivuoden Välimerellä. Kirjasto siis todellakin voi olla parhaimmillaan ajatusten rikastamo.

Tapahtumat kiinnostavat molempia haastateltavia. Yleensä he saavat tiedon erilaisista tapahtumista kirjaston aulan infotaulusta. Haastateltava 2 katsoo joskus tapahtumakalenteria Helmet-verkosisivulta, mutta hänkin useimmin saa tiedon infotaulun kautta tai mahdollisesti päivän lehdestä.

Varsinkin Enter ry:n tarjoamat tekniikkaan liittyvät luennot olivat molempien mielestä hyödyllisiä. Usein heidän lapsensa ovat kiireisiä, eivätkä he ehdi neuvoa tietoteknisissä asioissa, joten

tapahtumat ovat luonteva tapa saada hyödyllistä tietoa ja neuvoja helpottamaan jokapäiväistä elämää. Haastateltava 2 kertoi ettei usein viitsi edes kysyä apua, ettei häntä pidettäisi tyhmänä. Luennoilla opetus aloitetaan hyvin alkeellisista asioista, jotta kaikki pääsevät mukaan. Hän käy usein lastenlastensa kanssa kirjaston lastentapahtumissa. Usein tapahtumat ovat mielenkiintoisia jopa hänelle itselleenkin ja hänellä ”itelläki laajenee maailmankuva”.

Haastateltava 1 ei tällä hetkellä ole omaa tietokonetta käytettävissä, joten kirjastossa tulee käytettyä asiakkaille tarkoitettuja päätteitä. Usein tietokoneiden kanssa tulee kuitenkin joitain ongelmia ja silloin kirjaston henkilökunnalta saa aina apua. Hän on välillä oikein mykistynyt kirjastosta löytävästä palvelualltiudesta ja henkilökunnan ammattitaidosta. Vastauksen saa äkkiä kysymykseen kuin kysymykseen.

Usein kirjastossa näkyvät päivästä toiseen samat ihmiset ja haastateltava 2 käykin välillä hiljaista keskustelua muiden kirjastossa kävijöiden kanssa. Hänen mielestään kevyt jutustelu silloin tällöin on oikein mukavaa. Uusia tuttavuuksia on siis tullut kirjastosta. Haastateltava 1 harvemmin juttelee kenenkään kanssa kirjastossa, toki tapahtumien jälkeen saattaa jokusen sanan vaihtaa. Hänen mielestään kirjastot ovat olleen aina pyhiä paikkoja, ja kirjastonhoitajien hyssyttelyt ovat jääneet lapsuudesta mieleen.

Haastateltava 1 on huomannut muutoksen kirjastojen luonteessa. Nykyään kirjastoista on tullut kansalaisten olohuoneita, joissa varsinkin nuoriso viettää aikaansa. Ennen haastateltava jännittyneenä etsi kirjoja kirjastonhoitajan tiukan valvonnan alla. Haastateltava kokee kuitenkin muutoksen positiivisena ja sanookin niiden olevan nykyään hyvin kodikkaita.

Kallion kirjasto on ollut haastateltava 2 lapsuuden kasvupaikkana ja on ollut tärkeä koko elämän ajan. Ennen kirjaston rooli olikin kasvattavampi paikka, kun lasten tekemisiin uskallettiin enemmän puuttua. Henkilökunta oli oikein mukavaa, vaikka välillä heittivätkin meluavat lapset ulos. Siihen aikaan kirjastot olivatkin paljon hiljaisempia paikkoja.

Molempien mielestä kirjastot ovat tärkeitä kohtaamispaikkoja kaiken ikäisille ihmisille. Haastateltava 2 sanoo saavansa aina uusia ideoita ja ajatuksia kirjastossa käydessään. Kirjastot ovat mukavia ja neutraaleja paikkoja kaikkien saatavilla. Muutoksia saa tulla, mutta kirjastojen täytyy säilyä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vanhusten määrä tulevaisuudessa tulee kasvamaan. Jo nyt joka kolmas kotitalous on eläkeläistalous ja väestön vanhetessa eläkeläistalouksienkin määrä tulee nousemaan. (Tilastokeskus 2014, viitattu 3.10.2018.) Voi siis olettaa, että tulevaisuudessa myös syrjäytyneiden vanhusten lukumäärä tulee kasvamaan. Tähän tarvitaan ehkäisykeinoja, jo aivan kansantaloudellisistakin syistä. Sairas vanhus kuluttaa enemmän valtion rahoja kuin terve.

Haastattelut tehtiin laadullisena tutkimuksena, joten yleistyksiä ei voida suoraan tehdä. Tarkemmin vanhusten kirjastossa käymistä kuvaavat käyntikerrat, mutta haastattelujen kautta tuli ainakin selväksi, kuinka tärkeä osa kirjasto arkipäivää kirjasto voi olla. Jokainen ihminen määrittää itse kuinka suureksi kirjastot ja niiden palvelut he arvottavat omassa elämässään. Kirjasto ei välttämättä herätä suuren suuria tunteita, mutta on aina saatavilla, kun vain tarvetta on.

Kirjastot edistävät myös merkittävästi vanhusten itsenäistä toimimista kotona tarjotessaan erilaisia koulutustilaisuuksia. Nykyisin lähes kaikki asioiden hoitaminen toimii internetin kautta, kuten esimerkiksi laskujen maksut ja vaikka yhteydenpito kauempana asuvien läheisten kanssa. Kirjaston tarjotessa ammattitaitoista neuvomista kyseisissä asioissa helpottaa vanhusten toimimista ja saa heidät ehkä tuntemaan itsensä astetta vähemmän avuttomiksi. Kirjaston tarjoamat laitteet ovat varmasti myös tärkeä apu niille vanhuksille, joilla ei vähävaraisuutensa takia ole varaa omiin laitteisiinsa. Näiden seikkojen nojalla voidaan sanoa, että kirjastot edistävät kuntien tehtävänä olevaa vanhusten itsenäistä toimimista.

Nykyään digitalisella ajalla kirjastosta onkin tulossa enemmän sosiaalinen kirjasto, joka ei enää niinkään tarjoa aineistoa, vaan toimii tilojen ja tapahtumien järjestäjänä. Kirjastot voivatkin tarjota asiakkailleen sosiaalista pääomaa voimavaraksi. Sen avulla voi saada emotionaalista ja aineellista apua sekä toveruuden ja kuuluvuuden tunnetta. Verkostoitumisesta saadut hyödyt riippuvat siitä, millaisia yhteyksiä yksilö luo. (Johnston 2015, 129-131.) Kirjasto siis voi toimia kaiken muun lisäksi toimia yhteisöllisyyden tuottajana.

Yleinen trendi kirjastoissa on ollut, että kirjastoihin voidaan tulla myös vain ”hengailemaan”. Toisen haastateltavakin oli huomannut saman ilmiön nuorten keskuudessa. Voi olla, ettei vanhempi väki ole vielä oppinut viettämään aikaa kirjastossa. Varsinkin haastateltaville se oli vielä vieras ajatus, mutta onneksi kirjastoista löytyy lehtisali, josta samalla saa myös tärkeää informaatiota ajanvieton lisäksi.

7 POHDINTA

Aloitin opinnäytetyöni rajaamalla aiheen. Alusta asti oli selvää, että haluan tehdä laadullisen tutkimuksen ja keskittyä näin ollen henkilökohtaisiin kokemuksiin kirjastosta. Alun perin tarkoitukseni oli haastatella kolmea haastateltavaa, mutta haastatteluja tuli tehtyä vain kaksi aikatauluongelmien vuoksi.

Vanhusten syrjäytymisestä löytyi aika vähän tietoa verrattuna nuorten syrjäytymiseen. Sen takia laajensin aihetta tarkastelemaan myös vanhusten yksinäisyyttä, josta löytyi enemmän tietoa. Kirjastoa ei juurikaan mainittu syrjäytymisen ehkäisemisen yhteydessä, mutta syrjäytymisen ehkäisyä oli säilytetty seurakuntien ja järjestöjen vastuulle, joten mielestäni oli luonnollista laskea kirjasto myös näiden seuran. Olisin halunnut liittää opinnäytetyöhön tilastoja siitä, kuinka paljon vanukset käyttävät Kallion kirjaston palveluja ja kuinka paljon vanhuksille suunnatuissa tapahtumissa on kävijöitä, mutta valitettavasti tällaisia tilastoja ei ollut missään saatavilla.

Alkuun etsin opinnäytetyöhön tarvittavaa materiaalia, mutta ennen teoriapohjan kunnollista keräämistä tein haastattelut. Jälkikäteen ajateltuna, olisin voinut hieman muokata haastatteluja paremmiksi, jos olisin kirjoittanut teorian ensin, mutta olen silti aivan tyytyväinen haastatteluihin. Yhdellä haastattelulla oli hieman hankala saada irti kovinkaan syvällisiä tunteita kirjastoa kohtaan, joten parempaa analyysia varten haastattelukertoja olisi pitänyt olla useampi.

Halusin tehdä opinnäytetyön Kallion kirjastolle, koska se on jo entuudestaan tuttu paikka harjoittelun ja sijaisuuden kautta. Se on aktiivinen kirjasto ja malliesimerkki yhteisöllisyyden luojana ainakin sosiaalisen median käytön kautta. Kallion kirjaston tapahtumiin tulee myös kauempaa kävijöitä ja senioreidenkin palvelut ovat jo ennestään todella laajat yhteistyökumppaneiden kautta. Opinnäytetyöstä voikin ottaa kehitysideoita senioreiden palvelujen kehittämiseen.

Tällaisena aikana, jolloin säästetään kaikesta mistä vaan voidaan, on tärkeää muistutella, ettei kaiken arvo aina määräydy pelkän hintalapun mukaan. Kirjastojen tarjoama elämyksellisyys ja senioreiden koulutus, jotka helpottavat kotona asumista, ovatkin asioita, joita on vaikea mitata rahassa.

LÄHTEET

Byman, K. 2016. Puoli miljoonaa eläkeläistä kituuttaa köyhyysrajan alapuolella. Viitattu 25.9.2018, <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/11/03/puoli-miljoonaa-elakelaista-kituuttaa-koyhyysrajan-alapuolella>.

Celia 2018. Tietoa Celiasta. Viitattu 26.9.2018, https://www.celia.fi/tietoa-celiasta/?gclid=EAlaQob-ChMlsa2dkcCC2glVgsCyCh0OEg_3EAAAYASAAEgLFS_D_BwE.

Enter ry 2018a. Viitattu 5.9.2018, <https://www.entersenior.fi/>.

Enter ry 2018b. Yhdistys. Viitattu 27.9.2018, <https://www.entersenior.fi/yhdistys/>.

Enter ry 2018c. Tapahtumakalenteri. Viitattu 29.9.2018, <https://www.entersenior.fi/tapahtumakalenteri/>.

Enter ry 2018d. Opastuspaikat. Viitattu 29.9.2018, <https://www.entersenior.fi/enter-opastaa/opastuspaikat/#token-2377769>.

Eräsaari, L. 2011. Julkisten palvelujen muutokset yksinäisyyden aiheuttajina. Teoksessa T. Heiskanen, L. Saaristo (toim.) Kaiken keskellä yksin. Jyväskylä: Bookwell Oy, 38, 56.

Grönlund, H., Falk, H. 2011. Kolmas sektori ja yksinäisyyden vähentäminen. Teoksessa J. Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 253, 263.

Heiskanen, T., Saaristo L. 2011. Modernin ajan yksinäisyys. Teoksessa T. Heiskanen, L. Saaristo (toim.) Kaiken keskellä yksin. Jyväskylä: Bookwell Oy, 16.

Helmet 2016a. Kirjastomummo. Viitattu 27.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Tikkurilan_kirjasto/Tapahtumat/Kirjastomummo\(89540\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Tikkurilan_kirjasto/Tapahtumat/Kirjastomummo(89540)).

Helmet 2016b. Lahjoita lukuhetki -kampanja etsii vapaaehtoisia lukijoita. Viitattu 28.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Lahjoita_lukuhetki_kampanja etsii_vapaae\(87869\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Lahjoita_lukuhetki_kampanja etsii_vapaae(87869)).

Helmet 2017a. Kirjastomummo ja -vaari Hakunilan kirjastossa. Viitattu 27.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Hakunilan_kirjasto/Juttuja_kirjastosta/Kirjastomummo_ja_vaari_Hakunilan_kirjast\(147071\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Hakunilan_kirjasto/Juttuja_kirjastosta/Kirjastomummo_ja_vaari_Hakunilan_kirjast(147071)).

Helmet 2017b. Seniori-Vamos – aamupäivädisco. Viitattu 29.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Tapahtumat/SenioriVamos__aamupaivadisco\(128290\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Tapahtumat/SenioriVamos__aamupaivadisco(128290)).

Helmet 2018a. Mikä Helmet on? Viitattu 11.9.2018, <https://outlook.office.com/owa/?realm=students.oamk.fi&path=/attachmentlightbox>.

Helmet 2018b. Helsingin kaupunginkirjaston Kotikirjasto. Viitattu 11.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kotipalvelu/Helsingin_kaupunginkirjaston_Kotikirjast\(1371\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kotipalvelu/Helsingin_kaupunginkirjaston_Kotikirjast(1371)).

Helmet 2018c. Palvelukeskusten kirjastopisteet. Viitattu 27.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Palvelut_yhteisoille/Palvelukeskusten_kirjastopisteet\(123754\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Palvelut_yhteisoille/Palvelukeskusten_kirjastopisteet(123754)).

Helmet 2018d. Palvelut. Viitattu 29.9.2018, http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Palvelut.

Helmet 2018e. Kallion SoMe. Viitattu 27.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Kallion_omat/Kallion_SoMe\(41128\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Kallion_omat/Kallion_SoMe(41128)).

Helmet 2018f. Tapahtumat. Viitattu 26.9.2018, http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Tapahtumat?es=26.9.2018&page=1.

Helmet 2018g. Kirjastomummo päivystä. Viitattu 27.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Martinlaakson_kirjasto/Juttuja_kirjastosta/Kirjastomummo_paivystaa\(149690\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Martinlaakson_kirjasto/Juttuja_kirjastosta/Kirjastomummo_paivystaa(149690)).

Helmet 2018h. Olkkari. Viitattu 28.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Jakomaen_kirjasto/Tapahtumat/Olkkari\(169674\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Jakomaen_kirjasto/Tapahtumat/Olkkari(169674)).

Helmet 2018i. Rupatteluryhmä senioreille. Viitattu 28.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Noykkion_kirjasto/Tapahtumat/Rupatteluryhma_senioreille\(171860\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Noykkion_kirjasto/Tapahtumat/Rupatteluryhma_senioreille(171860)).

Helmet 2018j. Tuolijumppa senioreille & erityisryhmille. Viitattu 28.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Ison_Omenan_kirjasto/Tapahtumat/Tuolijumppa_senioreille__erityisryhmille\(159983\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Ison_Omenan_kirjasto/Tapahtumat/Tuolijumppa_senioreille__erityisryhmille(159983)).

Helmet 2018k. Tuolijumppaa Entressen Estradilla. Viitattu 28.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Tuolijumppaa_Entressen_Estradilla\(170129\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Tuolijumppaa_Entressen_Estradilla(170129)).

Helmet 2018l. Kauppakeskuskävely. Viitattu 28.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Ison_Omenan_kirjasto/Tapahtumat/Kauppakeskuskavely\(169184\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Ison_Omenan_kirjasto/Tapahtumat/Kauppakeskuskavely(169184)).

Helmet 2018m. Tapahtumat. Viitattu 28.9.2018, http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Tapahtumat?t=Opastukset%20ja%20kurssit&m=Kauniainen.

Helmet 2018n. Kallion omat. Viitattu 29.9.2018, http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Kallion_omat.

Helmet 2018o. Digineuvontaa. Viitattu 29.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Tapahtumat/Digineuvontaa\(161394\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Kallion_kirjasto/Tapahtumat/Digineuvontaa(161394)).

Helsingin diakonissalaitos 2018. Seniori-Vamos. Viitattu 27.9.2018, <https://www.hdl.fi/blog/2018/01/17/seniori-vamos/>.

Helsingin kaupunki 2018. Hannun aamukahvit. Viitattu 27.9.2018, <https://www.hel.fi/helsinki/fi/tapahtumakalenteri/tapahtuma/?id=helmet:166616>.

Hokkanen, L. 2015. Kun kirjasto alkavat elää — Sosiaalisen kirjaston ideasta. Teoksessa L. Hokkanen (toim.) Sosiaalinen kirjasto. Helsinki: BTJ Finland Oy, 11-13.

IFLA 2016. IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994. Viitattu 14.8.2018, <https://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994>.

Idström, A. 2018. Kirjastojen hyötyvaikutukset tutkimusten valossa. Viitattu 11.10.2018, <http://vaikutavuus.kirjastot.fi/hyotyvaikutukset.html>.

Instagram 2018a. Kallion kirjasto. Viitattu 27.8.2018, <https://www.instagram.com/p/BlfnXbony9o/?hl=fi&taken-by=kallionkirjasto>.

Instagram 2018b. Nappi Naapuri. Viitattu 29.9.2018, https://www.instagram.com/p/BmjAefJHwaj/?taken-by=nappi_naapuri.

Institute of Museum and Library Services 2012. Talking Points: Libraries Keep Seniors Engaged and Connected. Viitattu 5.9.2018, <https://www.ims.gov/sites/default/files/publications/documents/seniors.pdf>

Johnston, J. 2015. Kirjavaa — moninaisia keskusteluja ja kohtaamisia kirjastossa. Teoksessa Hokkanen, L. (toim.) Sosiaalinen kirjasto. Helsinki: BTJ Finland, 129-131.

Junttila, N. 2016. Yksinäisyyden ulottuvuudet. Teoksessa J. Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 53.

Kainulainen, S. 2016. Yksinäisen elämänlaatu. Teoksessa J. Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 115.

Kauhanen, J. 2016. Yksinäisen terveys. Teoksessa J. Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 112, 113.

Kauppinen, T., Saikku, P. & Kokko, R. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa M. Vaaramaa, P. Moisio & S. Karvonen (toim.) Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Yliopistopaino, 236.

Kivelä, S., Vaapio, S. 2011. Vanhana tänään. Eesti: Suomen Senioriliike ry.

Kytöharju, M. 2017. Kallion rento meininki kiehtoo entisiä ja nykyisiä kalliolaisia. Viitattu 29.9.2018, <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/kallion-rento-meininki-kiehtoo-entisia-ja-nykyisia-kalliolaisia>.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvulaista 28.12.2012/980.

Lehtiniemi, I. 2017. "Se on niinku mulla ois jouluaatto aina kerran kuussa." Tampereen kaupungin-kirjaston kotipalvelutoiminnan hyödyt ikääntyneiden asiakkaiden hyvinvoinnille. Tampereen yli-opisto. Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 11.10.2018, <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100491/GRADU-1484812333.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Nappi naapuri 2018a. Info. Viitattu 27.9.2018, <https://www.nappinaapuri.fi/infos>.

Nappi naapuri 2018b. Naapuripyörä. Viitattu 29.9.2018, <https://www.nappinaapuri.fi/events/naapuripyora>.

Saari, J. 2016. Suomalainen yksinäisyys. Teoksessa J. Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 40.

Seniiori365 2018. Ikääntyneiden syrjäytyminen. Viitattu 7.8.2018, <http://seniiori365.fi/tietoa/terveys-hyvinvointi/ik%C3%A4%C3%A4ntyneiden-syrj%C3%A4ytyminen>.

Soininen, I. 2017. Kahvitauko Kalliossa – keskusteluryhmä. Viitattu 29.9.2018, [http://www.hel-met.fi/fi-FI/Kirjastot_ ja_ palvelut/ Kallion_ kirjasto/ Tapahtumat/ Kahvitauko_ Kalliossa_ keskustelu-ryhma\(120930\)](http://www.hel-met.fi/fi-FI/Kirjastot_ ja_ palvelut/ Kallion_ kirjasto/ Tapahtumat/ Kahvitauko_ Kalliossa_ keskustelu-ryhma(120930)).

STT Info 2017. Kirjastojen lainaus ja käynnit nousivat reilusti Helsingissä. Viitattu 26.9.2018, <https://www.sttinfo.fi/tiedote/kirjastojen-lainaus-ja-kaynnit-nousivat-reilusti-helsingissa?publishe-rld=26856&releaseld=56438982>.

Tilastokeskus 2009. Väestö ikäryhmittäin koko maa 1900 - 2060 (vuodet 2010–2060: ennuste). Viitattu 27.9.2018, https://tilastokeskus.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30_tau_001_fi.html.

Tilastokeskus 2011. Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista. Viitattu 25.4.2018, http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html.

Tilastokeskus 2014. Kotitalouksista jo joka kolmas eläkeläistalous. Viitattu 3.10.2018, http://www.stat.fi/til/tjt/2014/02/tjt_2014_02_2016-04-01_kat_001_fi.html.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Jyväskylä: Tammi.

Turku 2018. Eroon yksinäisyydestä. Viitattu 25.9.2018, <https://www.turku.fi/eroon-yksinaisyydesta>.

Vaarama, M., Siljander, E., Luoma, M & Meriläinen, S. 2010. Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa M. Vaaramaa, P. Moisio & S. Karvonen (toim.) Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Yliopistopaino, 115, 143.

Vilkko, A., Finne-Soveri, H., Heinola, R. 2010. Ikäihmisten palvelutarpeet ja saatu apu. Teoksessa M. Vaaramaa, P. Moisio & S. Karvonen (toim.) Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Yliopistopaino, 52.

Yli-Sirniö, M. 2015. Digitalkkari auttaa digiajan pulmissa. Viitattu 29.9.2018, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Digitalkkari_auttaa_digiajan_pulmissa\(78708\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Digitalkkari_auttaa_digiajan_pulmissa(78708)).

Ylä-Outinen, T. 2012. Ikäihmisten arki – Kotona asuvien ja palvelutaloon muuttaneiden ikäihmisten kertomuksia jokapäiväisestä elämästä. Viitattu 7.8.2018, http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0974-9/urn_isbn_978-952-61-0974-9.pdf.

1. Kuinka usein käyt kirjastossa?
2. Millaisia käyntisi kirjastoon ovat?
3. Kuinka usein lainaat aineistoa kirjastosta?
4. Minkälaista aineistoa? Kirjoja, elokuvia, tavaroita?
5. Millaisissa tapahtumissa käyt kirjastossa?
6. Kuinka usein?
7. Miksi?
8. Oletko käynyt kursseilla kirjastossa?
9. Kävisitkö samankaltaisissa tapahtumissa, jos ne olisivat maksullisia?
10. Mistä saat tietoa kirjaston tapahtumista?
11. Oletko saanut uusia tuttavuuksia kirjastosta?
12. Onko kirjasto vaikuttanut elämääsi muilla tavoin?
13. Haluaisitko enemmän senioritapahtumia? Minkälaisia?
14. Muuta parannettavaa/kehitysideoita kirjastoon?